

อำนาจละมุน (Soft Power) ที่สะท้อนในภาพยนตร์เยอรมัน Good Bye, Lenin!: การใช้มุมมอง
ทางรัฐศาสตร์วิเคราะห์ภาษาและสัญลักษณ์ในภาพยนตร์

Soft Power in German Movie Good Bye, Lenin!: Using of Political Science Perspectives for Analysis
of Language and Symbols in movie

ชิษณุพงศ์ ด้วงสุข¹ และปรีลักษณ์ กลิ่นช้าง²

Chisanupong Daungsook and Parilak Klinchang

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) ในการศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจความสัมพันธ์และอิทธิพลของพลังอำนาจละมุนต่อสังคมในรูปแบบต่าง ๆ ที่ดำเนินกิจกรรมโดยทฤษฎีนี้ โดยศึกษาผ่านภาพยนตร์เยอรมันที่ออกฉายเมื่อปี ค.ศ. 2003 เรื่อง Good Bye, Lenin! โดย Wolfgang Backer ผลการศึกษาพบว่า ในภาพยนตร์สะท้อนลักษณะการใช้อำนาจละมุนในสังคมเพื่อการสื่อสารกับสังคม และใช้เป็นกลไกการชักจูง เชิญชวน สร้างทัศนคติ สร้างค่านิยม ควบคุม เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม และออกนโยบาย ต่อประชาชนและสังคมผ่านกลวิธีหลากหลาย โดยหลักทฤษฎี Soft Power นั้นล้วนมีความเกี่ยวข้องกับทางการเมือง วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สารสนเทศและการสื่อสาร แฟชั่น ศิลปะ สถาปัตยกรรม ประวัติศาสตร์ และภาษา ดำเนินกิจกรรมไปโดยที่ผู้คนอาจไม่รู้ตัวและรับรู้ได้ถึงพลังอำนาจนั้นและมีผลกระทบต่อผู้คนและสังคมให้เป็นไปตามเป้าหมาย นอกจากนี้ยังพบว่าสามารถศึกษาต่อยอดเกี่ยวกับอำนาจละมุนที่ปรากฏในประวัติศาสตร์โดยเฉพาะในเยอรมนีช่วง ค.ศ. 1949-1990 ได้ต่อไป

คำสำคัญ: อำนาจละมุน, ภาพยนตร์เยอรมัน, กู๊ดบายเลนิน

Abstract

This research aims to use Soft Power theory for analysis and understanding the relationship and influence of Soft Power to society in various ways through the German film Good Bye, Lenin! by Wolfgang Backer. The results showed that the movie had reflected the using of soft power tools in society and using for communication with society.

¹ บัณฑิตจากสาขาวิชาเอกภาษาเยอรมัน วิชาโทความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

² อาจารย์ประจำภาควิชาภาษาตะวันตก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

* Manuscript received July 12, 2020; revised August 22, 2020 and accepted September 22, 2020

Soft Power Theory was used as a persuasive mechanism to induce attitudes, create values, control behavior change and issue policies to people and society through various strategies. The Soft Power is connected with all sorts of political, cultural, economic, information and communication connections, fashion, art, architecture, history, and language. The people do not know and recognize that power but it affects the people and society to meet the goals. It was also found that the soft power that appeared in history, especially in Germany from 1949-1990 was found. This can be further studied.

Keywords: Soft Power, German Movie, Good Bye Lenin

ที่มาและความสำคัญของการศึกษาวิจัย

อำนาจละมุน (Soft Power) เป็นทฤษฎีหรือแนวคิดที่ได้รับการพัฒนาโดย โจเซฟ เอส ไน (Joseph S. Nye)³ นักรัฐศาสตร์การเมืองที่มีประสบการณ์ทั้งในวงวิชาการและวงการเมือง เนื่องจากเคยดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีช่วยกระทรวงการต่างประเทศและกระทรวงกลาโหมของสหรัฐอเมริกาเมื่อครั้งที่บิล คลินตันเป็นประธานาธิบดี ในปัจจุบัน แนวคิด อำนาจละมุน ได้รับการกล่าวถึงและวิเคราะห์อย่างกว้างขวางซึ่งเชื่อมโยงกับเรื่องของ การเมือง การปกครอง นโยบายสาธารณะ การทูต ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเคลื่อนไหวทาง เมืองซึ่งสร้างการเคลื่อนไหวและแรงขับเคลื่อนทางสังคม ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง หรือการล่มสลายของ ระบบทางการเมืองหลาย ๆ รูปแบบ โดยเกิดขึ้นกับผู้คนทุกชนชั้นและสังคมการเมืองทุกรูปแบบ เช่น การล่ม สลายของสหภาพโซเวียต การกลับมารวมกันของประเทศเยอรมนี และการเป็นชาตินิยมอำนาจของอเมริกา สิ่งเหล่านี้ได้ส่งผลทำให้ผู้คนที่อยู่ภายใต้แนวคิดเหล่านี้ มีการแลกเปลี่ยน ปรับปรุง และเป็นไปตาม แนวทางบางอย่างจากผู้ที่มีอำนาจละมุนนี้ ผู้คนมีความเป็นอยู่ ค่านิยม และมีการเคลื่อนไหวตามสิ่งที่ เปลี่ยนไปอยู่เสมอ ตั้งแต่ค่อยไปจนถึงมาก จึงทำให้ความเป็นไปทางการเมืองของแต่ละประเทศและสังคม แตกต่างกันไป

ในบทความวิจัยชิ้นนี้ได้้นำแนวคิดทางรัฐศาสตร์การเมืองการปกครองมาใช้ในการเชื่อมโยง วิเคราะห์ภาษาและสื่อสัญลักษณ์ในศิลปะภาพยนตร์ ในมุมมองที่แสดงให้เห็นถึงว่ามีอำนาจหนึ่งที่ผู้คน จำนวนมากอาจไม่เคยรับรู้ถึงการมีอยู่ของอำนาจลักษณะนี้ และเป็นอำนาจที่หลาย ๆ ประเทศนำมาใช้ในการ ดำเนินนโยบายต่างประเทศ ซึ่งอาจทำให้ผู้คนตกอยู่ภายใต้อำนาจได้โดยไม่ต้องใช้ความรุนแรง การบังคับ

³ Joseph S. Nye (Joseph Samuel Nye) ศาสตราจารย์จากสถาบันจอห์น เอฟ. เคนเนดี มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เป็นผู้เสนอแนวคิด และพัฒนาแนวคิด เรื่องของอำนาจละมุน (Soft Power) ขึ้นมา ร่วมกันกับ Robert Keohane ในปี 1977 ได้เขียนหนังสือ Power and Interdependence (ดูเพิ่มเติม Soft Power: The Means To Success in World Politics, online) และมีนักวิชาการ ไทย นักคิด นักเขียนหลายคนได้แปลคำนี้ไว้เช่น อำนาจอ่อน (เช่น บวร โตศิริแก้ว) อำนาจนุ่ม อำนาจละมุน พลังอำนาจ แบบอ่อน (เช่น ดร.อนันท์ งามสะอาด) พลังอำนาจแบบฉลาด (เช่น ชัยรินทร์ ชัยวัฒน์)

ขู่เชิญ หรือก่อสงคราม ผู้คนสามารถตกเป็นทาสของอำนาจได้ทั้ง โดยรู้ตัวและ โดยไม่รู้ตัว และอำนาจนี้ก็มีอยู่ทั่วไปในสภาพสังคมปกติทุกวัน

เยอรมนีเป็นประเทศหนึ่งในโลกที่ผ่านช่วงเวลาและเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่สำคัญของโลกมาหลายช่วงเวลา เช่น สงครามโลกครั้งที่ 2 ทั้งเป็นผู้ก่อเหตุและผู้มีส่วนร่วม และผู้ได้รับผลกระทบ หนึ่งในกรณีเคลื่อนไหวทางการเมืองของเยอรมนีที่เป็นเหตุการณ์ใหญ่และเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของเยอรมนีและคนเยอรมันคือการแพ้สงครามโลกครั้งที่ 2 และประเทศถูกแบ่งออกเป็น 2 ฝ่าย เหตุการณ์นี้ได้เปลี่ยนโฉมหน้าค่านิยมและการเมืองของคนเยอรมันในประเทศเยอรมนีตะวันออกและเยอรมนีตะวันตกไปอย่างมาก ผู้วิจัยเลือกปริทัศน์สิ่งเหล่านี้ผ่านสื่อหนึ่ง คือ ภาพยนตร์เรื่อง Good Bye, Lenin! เนื่องจากภาพยนตร์เรื่องนี้สะท้อนประเด็นนี้หลายประการ

ภาพยนตร์เรื่องนี้เป็นภาพยนตร์ภาษาเยอรมันที่ออกฉายในปี ค.ศ.2003 เนื้อเรื่องกล่าวถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเยอรมันตะวันออก ช่วงปี ค.ศ. 1989-1990 ซึ่งมีการล่มสลายของลัทธิคอมมิวนิสต์ การทลายกำแพงเบอร์ลิน และการรวมประเทศกับเยอรมันตะวันตก โดยนำเสนอผ่านชีวิตความเป็นอยู่ของครอบครัวหนึ่งที่ใช้ชีวิตอยู่ในกรุงเบอร์ลินตะวันออกท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่ขับเคลื่อนไปตามกลไกทุนนิยม และกระแสบริโภคนิยมอย่างกะทันหัน

เรื่องราวของภาพยนตร์ถูกนำเสนอผ่านคำบอกเล่าของตัวละครเอกที่เป็นเด็กหนุ่มที่ชื่อ อเล็กซ์ เขาเติบโตในสังคมเยอรมันตะวันออก ในเมืองเบอร์ลินที่มีกำแพงกั้นระหว่างตะวันตกและตะวันออก แล้ววันหนึ่งก็ได้รับรู้ว่าพ่อของเขาหนีไปฝั่งตะวันตกแล้วโดยทิ้งแม่ ตัวเขาและพี่สาวให้ใช้ชีวิตอยู่กันตามลำพัง หลังจากนั้นแม่ก็ล้มป่วย ไม่พูดไม่จากับใคร จนต้องพาไปรักษาตัวอยู่โรงพยาบาล ไม่นานนักแม่ก็หายป่วยเป็นปกติกลับมาพร้อมกับอาการตัดสินใจที่สับสนทำงานให้ผิดปกติตามแนวทางของสังคมนิยมอย่างเต็มตัว อเล็กซ์เข้าใจว่า แม่ทำไปอย่างนั้นก็เพราะอยากลืมเรื่องของพ่อและเชื่อมั่นศรัทธาในระบบการปกครองแบบสังคมนิยม เมื่ออเล็กซ์เติบโตเป็นหนุ่ม และรู้สึกว่าจะไร ๆ ที่เคยคิดนั้นไม่ใช่อีกต่อไปแล้ว เขาจึงทำเหมือนกับคนอื่นทั่วไปในขณะนั้นที่ต้องการเรียกร้องเสรีภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นเหมือนอีกฝั่งของกำแพง แต่แล้วก็เกิดเรื่องราวไม่คาดฝันขึ้น แม่ของเขาหัวใจวายหมดสติไปเมื่อพบว่าลูกชายของเธอไปเดินขบวนประท้วงต่อต้านรัฐบาล เธอตกอยู่ในอาการโคม่า และหลับไหลไม่ได้สติยาวนานหลายเดือน

ระหว่างที่แม่นอนไม่ได้สติอยู่บนเตียง เกิดความเปลี่ยนแปลงทางประวัติศาสตร์ครั้งสำคัญ พรรคสังคมนิยมล่มสลาย กำแพงเบอร์ลินพังทลายลงท่ามกลางเสียงโห่ร้องยินดีของผู้คน เยอรมนีรวมประเทศเป็นหนึ่งเดียวอีกครั้ง ความเจริญแบบทุนนิยมหลังไหลเข้ามาในฝั่งตะวันออกอย่างรวดเร็ว เกิดกระแสความเปลี่ยนแปลงแทบทุกด้านในสังคมเยอรมันตะวันออก แต่แล้วจู่ ๆ แม่ก็ฟื้นขึ้นมา หมอย้ำเตือนว่า จะต้องไม่ทำให้แม่เสียใจหรือตกใจอีกเป็นอันขาด มิฉะนั้นอาจถึงขั้นเสียชีวิต ด้วยเหตุนี้อเล็กซ์จึงคิดวางแผนการตอบโต้แม่โดยเข้าใจเอาเองว่าแม่จะรับไม่ได้กับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเยอรมนีตะวันออกขณะนั้น เขาจึงไม่

ยอมให้แม่รู้เด็ดขาด ว่าโลกของแม่ได้จบลงแล้วอย่างสิ้นเชิง เขาพยายามทำทุกวิถีทางและสร้างสถานการณ์ทุกอย่างรอบตัวแม่ให้เธอเชื่อว่าเยอรมันยังเป็นเช่นเดิม

ตอนท้ายของเรื่องสะท้อนว่าทั้งแม่และอเล็กซ์ต่างโกหกซึ่งกันและกัน ต่างสร้างและวาดฝันถึงประเทศที่ตัวเองอยากให้เป็น และต่างก็ทำไปด้วยความรักความห่วงใยและความพยายามปกป้องซึ่งกันและกัน

ในบทความชิ้นนี้ผู้วิจัยมุ่งเน้นศึกษาเพื่อให้เห็นถึงความเป็นอยู่ภายใต้การดำเนินนโยบายของแต่ละฝั่งและการเคลื่อนไหวทางการเมืองหลังกำแพงเบอร์ลินที่ผู้คนมีความแตกต่างกันภายใต้นโยบายทางการเมืองของโลกเสรีและโลกคอมมิวนิสต์ ที่ใช้อำนาจละมุน (Soft Power) ชักจูงและดำเนินนโยบายต่อประชาชนทั้งในประเทศและระหว่างประเทศให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ประเทศแต่ละฝั่งปะทะต่อกัน เพื่อให้เห็นว่าแต่ละฝั่งดำเนินนโยบายด้วยวิธีใด และดำเนินกิจกรรมที่ใช้อำนาจละมุน (Soft Power) ในด้านใดบ้าง และเหตุใดจึงมีอิทธิพลต่อประชาชนและสังคมเป็นอย่างมาก

วัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัย

1. เพื่อให้เข้าใจและสามารถตีความเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาษาในรูปแบบหรือสถานะต่าง ๆ ที่มีความหมายแฝงในประเด็นของอำนาจละมุน (Soft Power) รวมทั้งเข้าใจและเห็นถึงอิทธิพลของพลังอำนาจละมุนต่อสังคมและผู้คนในด้านต่าง ๆ
2. เพื่อเข้าใจอำนาจละมุน (Soft Power) ระหว่างนโยบายเสรีและนโยบายสังคมนิยม รวมทั้งมุมมองการเมืองของเยอรมนีช่วงสมัยการแบ่งแยกและรวมประเทศ
3. เพื่อสะท้อนให้เห็นคุณค่าของภาษาและภาพยนตร์ที่เป็นมากกว่าสื่อบันเทิง

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

การศึกษารั้งนี้ มุ่งศึกษาเนื้อหาที่ถูกถ่ายทอดผ่านภาษา รวมทั้งสัญลักษณ์ หรือภาษาเชิงสัญลักษณ์ที่ถูกถ่ายทอดในภาพยนตร์เยอรมัน โดยเฉพาะในลักษณะการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) ที่มีผลกระทบต่อสังคม ผู้คน และตัวละครสมมุติ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. สามารถเข้าใจและสามารถตีความ ความหมายที่แฝงหรือความหมายโดยนัยจากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ที่ถูกถ่ายทอดผ่านสื่อภาพยนตร์ Goodbye, Lenin!
2. สามารถเข้าใจและเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) และกลไกที่สามารถสร้างผลกระทบต่อสังคมและผู้คนให้เป็นไปตามเป้าหมาย และรับรู้ถึงการมีอยู่ของอำนาจลักษณะนี้ในสังคม

3. สามารถเข้าใจและเรียนรู้ถึงผลกระทบของอำนาจละมุนในระบบการเมืองและสังคมที่ส่งผ่านไปยังผู้คนทั่วไป ที่สามารถโน้มน้าวให้เกิดความร่วมมือ ปฏิบัติตามความประสงค์โดยไม่รู้สึกรู้ว่าถูกบีบบังคับ และอาจนิยมชมชอบ โดยเฉพาะระหว่างผู้ปกครองและผู้อยู่ภายใต้การปกครอง

4. สามารถเข้าใจและมองเห็นสภาพสังคมของผู้คนในยุคสมัยนั้นจนสามารถนำมาเปรียบเทียบทางประวัติศาสตร์ทางการเมืองได้

คำจำกัดความ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องและทบทวนวรรณกรรม

อำนาจละมุนหรืออำนาจอ่อน (Soft Power)

พจนานุกรมภาษาอังกฤษให้ความหมายคำว่า Soft Power ไว้ว่าคือ A persuasive approach to international relations, typically involving the use of economic or cultural influence. (Oxford Dictionary, online)

Joseph S. Nye (2011) นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ชาวอเมริกัน และอดีตคณบดี John F. Kennedy School of Government จากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด เสนอแนวคิดที่กลายเป็นที่ถกเถียงไปทั่วโลกเรื่อง "อำนาจละมุน" / หรืออำนาจด้านอ่อน (Soft Power) ไว้

แนวคิดสำคัญของโจเซฟ ไนคือแหล่งที่มาของอำนาจละมุนประกอบด้วย ทรัพยากรสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ วัฒนธรรม (culture) ค่านิยมทางการเมือง (political values) และ นโยบายต่างประเทศ (foreign policies) ดังที่เขากล่าวถึง แหล่งทรัพยากร 3 ประการ ว่า: (three resources) "its culture (in places where it is attractive to others), its political values (when it lives up to them at home and abroad), and its foreign policies (when others see them as legitimate and having moral authority)" (Nye, Joseph S. 2011, S. 84) กล่าวคือ

1. วัฒนธรรม (culture) อำนาจละมุนมุ่งเน้นการใช้วัฒนธรรม ถ้าวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของประเทศอื่น ๆ โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น soft power ของประเทศนั้นก็จะมีมากขึ้น ช่องทางที่ทำให้วัฒนธรรมของประเทศหนึ่งเป็นที่รู้จักในประเทศอื่น ๆ นั้นมีมากมายหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็น ภาษา กีฬา ศาสนา อาหาร การศึกษา ศิลปะ ภาพยนตร์ ดนตรี ละคร หรือกระทั่งการค้า การเชื่อมโยง การติดต่อสื่อสาร และการแลกเปลี่ยน

2. ค่านิยมทางการเมือง (political values) ถ้าประเทศดังกล่าวมีค่านิยมทางการเมืองที่สอดคล้องกับประเทศอื่น ๆ soft power ของประเทศนั้นจะเพิ่มขึ้น ในทางกลับกันถ้าค่านิยมของประเทศดังกล่าวขัดกับค่านิยมของประเทศอื่น ๆ อย่างชัดเจน soft power ของประเทศนั้นก็ลดลง

3. นโยบายต่างประเทศ (foreign policies) ถ้าประเทศหนึ่งดำเนินนโยบายที่หน้าไหว้หลังหลอก (hypocritical) ก้าวร้าว และไม่แยแสต่อท่าทีของประเทศอื่นๆ โอกาสที่จะสร้าง soft power จะมีน้อย แต่ถ้าประเทศดังกล่าวมีแนวโน้มนโยบายต่างประเทศที่รักสันติภาพและการพินิจพิเคราะห์ในสิทธิมนุษยชน โอกาสที่จะสร้าง soft power ให้เกิดขึ้นจะมีมาก สิ่งนี้เรียกว่าอำนาจละมุน ซึ่งมีผลค่อย ๆ ชักจูงให้ฝ่ายตรงข้ามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม (ดู Joseph S. Nye, 2011)

Nye (2004) ได้อธิบายเกี่ยวกับคำว่า อำนาจ ไว้ว่าเป็นความสามารถในการได้มาซึ่งผลลัพธ์ที่เราต้องการ (the ability to get the outcomes one wants) หากนิยามคำว่า “อำนาจ” คือความสามารถในการเปลี่ยนแปลง ทักษะ พฤติกรรม และการกระทำของฝ่ายตรงข้ามได้ มักพบว่ามีสองวิธีที่ทำได้คือการบังคับ (coerce) และการชักจูง (convince) หรือทำให้ฝ่ายตรงข้ามยินยอม (consent) การใช้กำลังบังคับ ก็ทำได้หากมีศักยภาพเหนือกว่าในการใช้ความรุนแรงหรือการปะทะและบีบบังคับ มันถูกกล่าวถึงในชื่อ อำนาจแข็ง (hard power) แต่ยังมีการใช้อำนาจอีกแบบที่โจเซฟ ไน เรียกว่าอำนาจละมุน (soft power) ในการค่อย ๆ ชักจูงให้ฝ่ายตรงข้ามเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม เป็นความสามารถในการทำให้อื่นมีความพอใจในการเลือกที่สอดคล้องกับความต้องการของเรา เป็นการใช้อำนาจเชิงดึงดูดเพื่อนำไปสู่การยอมรับโดยคุณิ (Joseph S. Nye JR, 2004, S. 5-10) และนับวันอำนาจละมุนจะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้นในโลกที่ปฏิเสธการแก้ปัญหาด้วยความรุนแรง

การปรากฏของโอบามาที่ยูเอ็น หรือการเขียนบทความของปูตินในนิตยสารไทมส์ ก็เป็นรูปแบบหนึ่งของการใช้อำนาจละมุน เบื้องหลังของการทำงานของผู้นำเหล่านี้ จำเป็นจะต้องใช้ "Think-tank" หรือสถาบันวิจัยเชิงนโยบาย เพื่อคอยผลิต speech ที่สามารถโน้มน้าว หักล้างเชิงตรรกะ ประกาศคุณค่าและหลักนิยม และวาดอุดมการณ์อันเป็นเป้าหมายร่วมกันของมนุษยชาติอันสูงส่งได้

ทั้งนี้ยังมีอีกแนวคิดที่ผู้วิจัยศึกษา เพื่อใช้อธิบายชีวิตทางสังคมการเมือง กล่าวคือแนวคิดของ Peters ภายใต้อกรอบความคิดว่าพฤติกรรมของมนุษย์หรือตัวแสดงทางการเมืองต่าง ๆ จะถูกกำหนดและกำกับโดยบริบทเชิง “สถาบัน” ที่คอยจัดความสัมพันธ์ที่มีอยู่ในสังคม ซึ่งสถาบันจะมีกฎ ระเบียบ กติกา และบรรทัดฐานบางอย่างในการกำกับมนุษย์ในสังคม และมนุษย์จะแสดงพฤติกรรมผ่านสถานภาพและบทบาทของตัวเองออกมาเป็นหน้าที่ของตน ทั้งบทบาทและหน้าที่ดังกล่าวจะถูกกำกับ โดยองค์กร หรือสถาบันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น สถาบันการเมือง สถาบันศาสนา สถาบันการศึกษา องค์กรเศรษฐกิจ เป็นต้น และมนุษย์หนึ่งคนสามารถอยู่ในความสัมพันธ์ของหลายสถาบันและจะมีบทบาทหน้าที่หลายอย่างควบคู่กันไป (Peters, 2005, pp. 1-3)

ผู้วิจัยยังมีความเห็นอีกว่า อำนาจละมุน เป็นการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรมรูปแบบหนึ่งที่สามารถเปลี่ยนแปลงทัศนะ พฤติกรรม และการกระทำของฝ่ายตรงข้ามได้ และหากการส่งสารผ่านทฤษฎีอำนาจละมุน และมีการปรับเข้าหากันทั้งสองฝ่ายเพื่อให้เข้าใจร่วมกัน เกิดการยอมรับต่อกัน นี่ก็คือหลักอย่างหนึ่งในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม ในกรณีนี้อาจศึกษาวิเคราะห์ต่อยอดได้ในโอกาสต่อไป

สังนิยม (Realism)

David Bordwell and Kristin Thompson (2004, p.177) กล่าวถึง ภาพยนตร์แนว Realism ซึ่งมีชื่อในภาษาไทยว่าภาพยนตร์แนวสังคมนิยม นั้น สรุปได้ว่าเริ่มต้นมาจากการบันทึกภาพในเชิงสารคดีของสองพี่น้อง Lumiere ผลงานที่โด่งดังมากเรื่องหนึ่งของเขาส่งขึ้นในปี 1895 ชื่อว่า “Arriver d’un train en gare” หรือ The Arrival of a Train ซึ่งเป็นภาพยนตร์ที่สามารถชวนเชื่อให้ผู้ชมในโรงภาพยนตร์วิ่งหนีออกจากโรงกันเลยทีเดียวเพราะกลัวรถไฟจะทะลุออกมาจริง ๆ ภาพยนตร์สังคมนิยมเน้นการนำเสนอความจริงเป็นหลัก โดยใช้เทคนิคของภาพยนตร์เพียงเล็กน้อยเท่านั้น ในบางครั้งภาพยนตร์แนวสังคมนิยมพยายามถ่ายทำให้ดูหยาบกระด้าง เกือบ หรือหลีกเลี่ยงภาพที่สวยงามเกินไป เนื่องจากแนวคิดที่ว่าภาพที่สวยงามเกินไปนั้นเกิดจากการปรุงแต่ง

อนิรุทธิ์ เกษมวงศ์หงษ์ (2556) ได้กล่าวถึง Andre Bazin ไว้ว่า “ภาพยนตร์ไม่ใช่ศิลปะ (Art) แต่เป็นการสะท้อนความจริงในโลก” นั้นนำมาซึ่งเทคนิคในการถ่ายทำภาพยนตร์แนวสังคมนิยมที่พยายามจะนำเสนอโลกโดยไม่ผ่านเทคนิคใด ๆ ที่จะพยายาม “สร้าง” อารมณ์ร่วมให้เกิดขึ้นแก่คนดูแต่กลับทำให้เกิดอารมณ์ความรู้สึกจาก “เนื้อหา” (Content) ของภาพยนตร์ที่สมจริงที่สุดผ่านการนำเสนอแบบอัตวิสัย (objective)

ดังนั้นแล้วภาพยนตร์ Realism จึงมักจะกล่าวถึงปัญหาทางสังคมในด้านใดด้านหนึ่ง โดยทำหน้าที่เหมือนกระจกสะท้อนความเป็นไปในโลกของความเป็นจริงอย่างตรงไปตรงมา แต่ด้วยความที่ภาพยนตร์แนวสังคมนิยมมีการปรุงแต่งด้วยเทคนิคแต่น้อย ผู้ชมจึงมักไม่สังเกตเห็นทั้งสไตล์หรือรูปแบบการนำเสนอตลอดจนตัวตนของผู้สร้างสรรค์ผลงานในโลกของความสมจริงนั้น คนทำภาพยนตร์จะให้ความสำคัญกับเนื้อหา (Content) มากกว่ารูปแบบการนำเสนอ (Form) ดังนั้นบทบาทของกล้องก็จะถูกใช้แค่ทำหน้าที่ในการบันทึกภาพความเป็นจริงเท่านั้น โดยไม่ล่วงเข้าไปวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นในทางใดทางหนึ่ง นั่นหมายความว่า ผู้ชมถูกกำหนดให้เฝ้ามองสิ่งต่างๆที่เกิดขึ้นในฐานะผู้สังเกตการณ์เท่านั้น

สำหรับผู้ทวิชัยมองว่า ในภาพยนตร์เรื่อง Good Bye, Lenin! นี้ เป็นภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดเรื่องราวเหตุการณ์ที่มีจริงอยู่ในสังคม หรือเน้นความสมจริงในแบบยุคสมัยที่ถ่ายทอด (เยอรมนีช่วง ค.ศ. 1949-1990)

ภาพที่ถ่ายทอดมีลักษณะคล้ายภาพขาว ไม่มีการจัดแสง หรือเทคนิคการตัดต่อที่เร้าอารมณ์ เสมือนภาพบันทึกเหตุการณ์ตามเวลา (แต่ผู้ชมอาจเกิดความรู้สึกสะท้อนใจได้จากความจริงของภาพและเรื่องราว) ภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นถึงสภาพสังคมในยุคนั้น ๆ และเผยแพร่แนวคิดที่ถูกสอดแทรกในภาพยนตร์ที่สะท้อนภาพเป็นจริง ใน Good Bye, Lenin! มีฉากหลังเป็นประเทศเยอรมนีก่อนและหลังการรวมชาติเยอรมนีซึ่งสะท้อนภาพชีวิตของพระเอกตั้งแต่เด็กจนโต เขาเติบโตมาในสังคมเยอรมันตะวันออก และต้องพลัดพรากจากผู้เป็นพ่อจากสภาวะทางการเมืองในขณะนั้น การเดินทางวนประท้วงเรียกร้องการเปลี่ยนแปลงของสังคม สะท้อนปัญหาในประเทศเยอรมนีตะวันออกในขณะนั้น รวมทั้งสะท้อนความต้องการรวมประเทศของผู้คน ในขณะเดียวกันก็สะท้อนให้เห็นอำนาจละมุนที่แฝงอยู่ในช่วงเวลานั้นด้วย

การทบทวนวรรณกรรม

กรกช อัตตวิริยะนุภาพ (2012, หน้า 151) กล่าวถึง Good Bye, Lenin! ว่า ภาพยนตร์ Good Bye, Lenin! เป็นภาพยนตร์ที่สะท้อนความรู้สึกโหยหาตะวันออก ที่เรียกเป็นภาษาเยอรมันว่า Ostalgie และตัวละครผู้เป็นแม่ เป็นผู้ที่เชื่อมั่นกับระบอบสังคมนิยมในเยอรมันตะวันออกอย่างสุดโต่งจนทำให้ผู้เป็นลูกทำทุกวิถีทางเพื่อสร้างโลกที่ยังมีรัฐสังคมนิยมนั้นยังคงอยู่เพื่อยืดชีวิตของแม่ต่อไปและในภาพยนตร์ได้พูดถึงการเข้ามาของระบบทุนนิยม และสังคมที่เปลี่ยนไปตามโลกเสรี

สำหรับผู้ชมที่ไม่เคยรู้จักประเทศเยอรมนีตะวันออกมาก่อน หากได้ชมภาพยนตร์จะเป็นเหมือนชั่วโมงประวัติศาสตร์ย่อ ๆ ที่ให้ความรู้ข้อมูลพื้นฐานของคนเยอรมนีตะวันออก และสิ่งที่ตัวละครกล่าวไว้ในตอนจบของภาพยนตร์เรื่องนี้ว่าสำหรับเขาแล้วเยอรมนีตะวันออกเป็นประเทศที่จะทำให้เขานึกถึงแม่ตลอดไป และมีหนึ่งฉากที่กล่าวถึงการถอดถอนรูปปั้นเลนินออกจากประเทศ และตัวละครผู้เป็นแม่มาพบเห็นเข้าพอดี ซึ่งผู้เขียนได้อธิบายว่า ฉากนี้เป็นเหมือนการโบกมือลาระบอบสังคมนิยมในเยอรมันไป

สำหรับผู้วิจัยคิดว่า ตัวละครและบทบาทในภาพยนตร์ ไม่ได้แสดงถึงความโหยหาตะวันออกของตัวละครเสียทีเดียว แต่พยายามปรับเปลี่ยนเข้ากับสังคมที่เปลี่ยนไปมากกว่า แม้แต่ตัวละครที่เป็นแม่ก็ไม่ได้เฉลหรือแสดงออกอย่างแน่วแน่ว่ายึดติดอยู่กับอดีต หรือยอมรับโลกใหม่ได้เมื่อพบเจอกับการเปลี่ยนแปลงและรับรู้ถึงความเปลี่ยนไปของประเทศ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าในฉากนี้ต้องตีความใหม่จากสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในภาพยนตร์ที่ถ่ายทอดสอดแทรกออกมา และมองว่าตัวละครแม่กับลูกกำลังสื่อสารผ่านวัฒนธรรมซึ่งเป็นตัวแทนของโลกเสรีและโลกสังคมนิยมผ่านสิ่งต่าง ๆ เพื่อพยายามเข้าใจระหว่างกัน และในฉากจบก็อาจสะท้อนภาพมุมกลับที่ผู้ทำวิจัยมุ่งเน้นศึกษาวิเคราะห์เพื่อสะท้อนว่าภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่ได้เป็นเพียงเรื่องประวัติศาสตร์ แต่ยังร่วมไปถึงรัฐศาสตร์ สังคมศาสตร์ ปรัชญาและนิเทศศาสตร์ ซึ่งล้วนมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงอยู่ในภาพยนตร์ และในภาพยนตร์ยังใช้อำนาจละมุนเป็นตัวกลางในการสื่อสารระหว่างวัฒนธรรม

ของตัวละคร ผ่านสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในภาพยนตร์ สิ่งเหล่านี้ได้แทรกซึมและผ่านเข้ามาสู่คนที่เคยอยู่ในระบบสังคมนิยม และยอมรับมัน รวมทั้งส่งต่อสื่อสารไปยังผู้คนในสังคมแบบอื่น

Alun Jones (1994) กล่าวถึง THE NEW GERMANY A HUMAN GEOGRAPHY ว่า เยอรมนีใหม่นั้น มีความแตกต่างกันเป็นอย่างมากหลังการรวมประเทศทั้งเรื่องประชากร การศึกษา การเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมไปถึงคุณภาพชีวิต จากการแยกประเทศ และในช่วง 45 ปีของการแยกประเทศแต่ละฝั่งก็ดำเนินนโยบายต่างกันสิ้นเชิง ซึ่งอลัน จอห์น บอกว่าปัญหาเหล่านี้ทางฝั่งตะวันตกจะต้องวางนโยบายใหม่เพื่อปรับเปลี่ยนตะวันออกให้เป็นแบบตะวันตก โดยเขามองในเครื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก และวิพากษ์วิจารณ์ของนโยบายแต่ละแห่งในทางการทูตก็มีความเหลื่อมล้ำอย่างสิ้นเชิง เห็นได้จากตัวอย่างที่คนเยอรมันตะวันออกไม่สามารถเดินทางเข้าเยอรมนีตะวันตกได้ และนั่นเป็นเหตุหนึ่งให้เกิดการเดินทางขนานประท้วงก่อนล้มล้างสังคมนิยม

ในกรณีนี้ผู้ทำวิจัยกลับมองว่า การทำให้คนตะวันออกและตะวันตกใกล้ชิดกันแบบเดิมคือการใช้วัฒนธรรมดั้งเดิมที่คล้ายกันเป็นตัวเชื่อมก่อนเป็นสิ่งสำคัญ และเห็นด้วยว่าเศรษฐกิจก็สำคัญ และยังไปกว่านั้นการนำระบบทุนนิยมและกระแสนิยมในตะวันตก ณ ช่วงเวลานั้นไปเผยแพร่ต่อคนตะวันออก นับเป็นอำนาจละมุนที่สำคัญมากที่จะทำให้คนตะวันออกยอมรับการเข้ามาจากโลกตะวันตกและสิ่งต่าง ๆ ที่ตะวันตกเผยแพร่ไปนั้นมันเป็นมากกว่านโยบาย แต่เป็นการเมืองในยุคสงครามเย็นและการพยายามเผยแพร่เพื่อให้ประชาชนในตะวันออกเอนเอียงมายังโลกเสรี สิ่งเหล่านี้ส่งผลต่อโลกและนโยบายทางการทูตในเวลาต่อมา

บทวิเคราะห์

ภาพยนตร์แต่ละเรื่องที่ถูกสร้างขึ้นมีจุดมุ่งหมายหลักเป็นเรื่องของความบันเทิง แต่ที่จริงแล้วในภาพยนตร์แนวสร้างสรรค์มักไม่ได้มีแค่เรื่องของความบันเทิง แต่ยังสอดแทรกไปด้วยอะไรบางอย่างที่เป็นเสมือนสมบัติลับที่แล้วแต่ละบุคคลที่ได้ชมภาพยนตร์เหล่านั้นจะตีความ ค้นพบ หรือศึกษาวิเคราะห์ทำความเข้าใจ องค์ความรู้ที่แฝงมาในภาพยนตร์สะท้อนคุณค่าของภาษา และศิลปวิทยาการหลายแขนงที่ได้ผ่านกระบวนการสร้างสรรค์อย่างบูรณาการและสามารถสื่อสารสร้างความเข้าใจระหว่างมนุษยชาติแม้จะมีที่มาจากหลากหลายวัฒนธรรม

การศึกษาวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อวิเคราะห์ และตีความทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) ในภาพยนตร์ Good Bye, Lenin! ที่ถูกถ่ายทอดผ่านตัวละครและฉากต่างๆ ในลักษณะที่เป็นทั้งรูปธรรมและนามธรรม ในภาพยนตร์มีฉากหลังแบ่งออกเป็น 2 ประเทศ คือ ประเทศทุนนิยม และประเทศคอมมิวนิสต์ ซึ่งทั้งสองต่างมีรูปแบบของอำนาจละมุน (Soft Power) ในการส่งผ่านไปสู่ประชาชนในลักษณะต่าง ๆ ใน

ภาพยนตร์จะเห็นได้ชัดจากหลาย ๆ ฉาก เพื่อให้เห็นได้ชัดเจนขึ้นผู้วิจัยจึงแยกออกเป็นแต่ละด้านเพื่อวิเคราะห์และตีความโดยอาจแบ่งเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

1. ประเด็นเกี่ยวกับเหตุการณ์และบุคคลทางประวัติศาสตร์ที่แสดงให้เห็นกระบวนการถ่ายทอดคำพูดเพื่อเชิญชวนและสร้างทัศนคติเพื่อการสรรเสริญ

„Langsam, behutsam, geradezu sanft wird der riesige Koloss auf den Startplatz gestellt . Hier nun auf dem Startplatz erweist sich das Resultat der Großen Gemeinschaftsarbeit. Wenn man ein Beispiel will, um das bekannte Wort zu verdeutlichen, „Jeder liefert jedem Qualität“ – hier ist es in Vollendung zu sehen” (สิ่งก่อสร้างขนาดมหึมาถูกวางลงบนฐานปล่อยยานอวกาศอย่างช้า ๆ ระมัดระวังและนุ่มนวล ณ ที่จุดเริ่มต้นแห่งนี้ ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงผลลัพธ์ของการร่วมมือกันอย่างยิ่งใหญ่ของสังคม นี่นับเป็นตัวอย่างที่เราเห็นความสมบูรณ์แบบที่อธิบายคำพูดที่รู้จักกันดีว่า “ทุกคนต่างร่วมแรงร่วมใจกันสร้างสรรค์คุณภาพให้แก่กัน”) (Töteberg 2003: 8 ผู้วิจัย, แปล)

„Am 26 August 1978 waren wir auf Weltniveau. Sigmund Jähn, Bürger der Deutschen Demokratischen Republik, flog als erster Deutscher ins All” (26 สิงหาคม 1978 พวกเราได้ขึ้นสู่ระดับโลกแล้ว ซิกมุนด์ เจน พลเมืองคนแรกของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนีได้บินขึ้นสู่อวกาศ) (Töteberg 2003, S. 8)

„Der Sandmann hat sich mit den Bedingungen im Weltraum hervorragend angepasst. Aber die größte Überraschung für uns war die, dass er sich mit Mascha sehr gut bekannt gemacht hat. Wir haben sogar an Bord eine kosmische Hochzeit gefeiert. In wenigen Minuten fliegt der Sandmann gemeinsam mit Mascha zurück zur Erde. Ich hoffe, liebe Kinder, dass Sie das deutlich gesehen haben” (ผู้ติดตามนุษย์ทรายปรับตัวเข้ากับสภาพอวกาศได้ดี แต่สิ่งที่น่าแปลกใจอย่างยิ่งสำหรับเราก็คือ เขาสนิทสนมกับมาชา พวกเราได้ฉลองงานแต่งงานของทั้งสองในอวกาศ อีกไม่กี่นาทีมนุษย์ทรายกับมาชา จะกลับสู่โลก หนู ๆ ทั้งหมด ฉันหวังว่าท่านได้เห็นเหตุการณ์นี้อย่างชัดเจนแล้ว) (Töteberg, 2003, S. 11)

„Gestatten Sie mir, dem Zentralkomitee der Kommunistischen Partei der Sowjetunion und der Sowjetregierung meinen aufrichtigen Dank auszusprechen.” (ผมขออนุญาตท่านทั้งหลายแสดงความขอบคุณอย่างจริงใจต่อคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์แห่งสหภาพโซเวียตและรัฐบาลโซเวียต) (Töteberg, 2003, S. 10)

„Während Sigmund Jähn in den Tiefen des Kosmos tapfer die Sache der DDR vertrat“ (ในขณะที่ ชิกมุนด์ เยห์นไปท่องอวกาศอย่างกล้าหาญในฐานะตัวแทนประเทศ) (Töteberg, 2003, S. 10)

ในประโยคเหล่านี้อาจถูกมองว่าเป็นประโยคธรรมดา ซึ่งผู้ชมทั่วไปอาจจะไม่ได้สนใจและไม่ให้ความสำคัญกับฉากนี้มากและมองเป็นประโยคการรายงานทั่วไป ไม่ได้มีอะไรน่าสนใจไปกว่าการรายงานข่าวของการส่งกระสวยอวกาศและฐานทัพอวกาศที่ประสบความสำเร็จในการขึ้นไปท่องอวกาศจากประเทศสหภาพโซเวียตที่เป็นประเทศเจ้าอาณัติของสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนีอีกที แต่ตัวภาพยนตร์สื่อว่าคนเยอรมันตะวันออกตอนนั้นมีความชื่นชมและภาคภูมิใจในแสนยานุภาพของประเทศตัวเอง และเป็นแรงบันดาลใจต่อเด็กและเยาวชนที่ได้รับชมในช่วงเวลานั้น

หลักทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) อย่างหนึ่ง คือ ประภาสคุณค่าและหลักนิยม และवादอุดมการณ์อันเป็นเป้าหมายร่วมกันของมนุษยชาติอันสูงส่ง และ องค์กรเชิงสถาบัน หรือ สถาบันนิยม (Institutionalism) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ก่อกำเนิดอำนาจละมุนในสังคมการเมืองหรือชีวิตทางการเมือง และมีอิทธิพลและบทบาทเกี่ยวกับอำนาจละมุน

ประโยคที่ได้กล่าวไปข้างต้น จะสร้างพลังและแรงบันดาลใจให้กับบุคคลที่ได้รับสารนี้ พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างความเชื่อมั่นและให้การสนับสนุนตัวผู้ส่งสารต่อไป จากภาพยนตร์ เมื่อตัวละครสมมุติพระเอกในวัยเด็กได้ดูว่าการรายงานนี้ จึงมีความฝันที่อยากจะเป็นนักบินอวกาศ มากกว่านั้น ยังมองว่าการที่ได้เกิดในแผ่นดินนี้เป็นความยิ่งใหญ่ที่สามารถส่งคนไปอวกาศ การมีส่วนร่วมและความสำเร็จจากการเข้าร่วมในโครงการนี้เป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ เหตุการณ์นี้สร้างแรงบันดาลใจให้ตัวละครเอกในวัยเด็กและมุ่งมั่นให้ได้เข้าร่วมโครงการของรัฐบาลด้านอวกาศในอนาคตซึ่งนั่นถือเป็นการบรรลุผล ที่สามารถชักจูงและนำพาเด็ก ๆ ให้เชื่อมั่นของระบบปกครองและรัฐบาลต่อไป การใช้คำพูดที่เป็นเชิงอุดมการณ์ร่วมและการกล่าวอ้างถึงมวลมนุษยฯ ส่งผลให้ชุดคำพูดนี้มีพลังและผลกระทบที่สะท้อนเข้าไปในความรู้สึกของผู้รับสาร เพราะมนุษย์จะรู้สึกยิ่งใหญ่และมีความรู้สึกร่วมกันว่าเรื่องนี้เป็นเรื่องความสำเร็จของตัวเองด้วยเช่นกัน และนั่นจึงไม่ใช่เพียงแค่การรายงานข่าวธรรมดา แต่เป็นการส่งสารที่สะท้อนอำนาจละมุน (Soft Power) ผ่านการใช้ภาษาด้วย

นอกจากนั้น ในฉากที่เกี่ยวกับกระสวยอวกาศมีลักษณะที่สนับสนุนแนวคิดอำนาจละมุน (Soft Power) โดยเจาะจงถ่ายทอดสารไปสู่เด็กและเยาวชนเป็นพิเศษ กรณีตุ๊กตาทรายกับตุ๊กตามาชาที่ถูกนำมาถ่ายทอดสดร่วมกับภารกิจของนักบินอวกาศนั้นเพื่อสื่อสารโดยตรงกับเยาวชน เพื่อให้เกิดแรงกระตุ้นเพิ่มขึ้นที่เด็ก ๆ จะติดตามและสนับสนุนโครงการนี้ จนไปถึงทำให้เกิดกระแสนิยมหลังการลงมาถึงพื้นโลก

เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อทุกนโยบายที่รัฐบาลได้กระทำขึ้น ทั้งนี้เพราะเด็กและเยาวชนเหล่านั้นคือทรัพยากรหลักของชาติ ในการสร้างรากฐานความมั่นคงในอนาคต

การไปอวกาศของ Sigmund Jähn เป็นผลประโยชน์มหาศาลต่อประเทศทั้งด้านการเมือง วิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม ที่ทำให้ผู้คนรู้สึกถึงความก้าวหน้าและความกล้าหาญชาติอื่น ๆ และเนื่องจากการเดินทางไปอวกาศของเขาไปในฐานะตัวแทนประเทศ ผู้คนจึงให้การยอมรับและคาดหวังไว้กับเขาเป็นอย่างมากต่อการปฏิบัติหน้าที่ครั้งนี้ การเป็นส่วนหนึ่งที่ได้ร่วมภารกิจอันยิ่งใหญ่กับประเทศเจ้าอาณัติ และคำกล่าวขอบคุณของเขา เป็นคำกล่าวขอบคุณของตัวแทนจากทุกคนในประเทศต่อรัฐบาลและประเทศชาติ ทำให้ผู้คนชื่นชมและยอมรับรัฐบาลและเชื่อมั่นต่อระบบของรัฐบาลที่สร้างความยิ่งใหญ่ให้กับประเทศที่สามารถส่งคนไปอวกาศได้สำเร็จ คำกล่าวของเขาถือว่าการไปอวกาศครั้งนี้เป็นผลงานของรัฐบาลมากกว่าผลงานของตัวเอง ถึงแม้ว่าผลงานครั้งนี้จะใช้ภาษีของประชาชนในการทำโครงการ แต่ผู้คนกลับไม่รู้สึกถึงการผลาญเงินภาษี แต่ยอมว่าเป็นการนำภาษีไปใช้ให้เกิดประโยชน์ นี่จึงเป็นอำนาจละมุน (Soft Power) อย่างหนึ่งที่เรารู้จักโดยทั่วไปว่า ประชานิยม การถ่ายทอดสดเหตุการณ์นี้ผ่านสื่อต่าง ๆ ทำให้รัฐบาลและระบบปกครองมีรากฐานมั่นคงมากขึ้นที่สามารถไปเผยแพร่วัฒนธรรมและส่งมนุษย์ไปถึงอวกาศได้ โดยนับเป็นการขอบคุณที่มีพลังมหาศาล และเป็นการขอบคุณที่ผลลัพธ์มากกว่าการขอบคุณ คือทำให้ผู้คนที่ได้รับสารนี้ ยอมรับรัฐบาลไปพร้อม ๆ กัน สรรเสริญความสำเร็จร่วมกัน

2. ประเด็นเกี่ยวกับระบอบการปกครอง และคำเรียกขานเพื่อสะท้อนความคิดต่อระบอบปกครองที่แตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น

การที่ตัวละครเรียกประเทศเยอรมนีตะวันตกว่า „Kapitalistischen Ausland” (ต่างแดนแบบทุนนิยม) (Töteberg, 2003, S. 9) หรือประโยคที่ว่า „Vater ließ sich mein Erzeuger im kapitalischen Land das Hirn wegvögeln. Er kam nie mehr zurück.” (พ่อถูกฉกสมองโดยลัทธิทุนนิยม พ่อไม่เคยกลับมาอีกเลย) (Töteberg, 2003, S. 10) สะท้อนความคิดต่อระบอบการปกครองที่แตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด

คำที่ใช้เรียกระบอบปกครองของอีกฝั่งอย่างแปลกแยกเช่นนี้ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างและความรู้สึกถึงความเป็นอื่นที่มีต่อกัน การใช้ภาษากำหนดคำเรียกขานสะท้อนถึงค่านิยมทางการเมืองรวมถึงอำนาจละมุนบางประการที่มีอยู่ในสังคมในช่วงเวลานั้น

ในภาพยนตร์สะท้อนภาพของการไม่สนับสนุนและไม่ฝักใฝ่ในระบบทุนนิยม หรือกระทั่งมีความคิดด้านลบต่อระบบทุนนิยม เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานความมั่นคงของรัฐ (Stasi) ที่เข้ามาสืบสวนสอบสวนผู้เป็นแม่เกี่ยวกับการหลบหนีไปฝั่งตะวันตกของสามีของเธอ รวมทั้งตัวละครเอกเองก็เรียกประเทศเยอรมนีตะวันตกว่า “ต่างแดนแบบทุนนิยม” แม้แต่ภาพลักษณ์ของพ่อที่ตัวละครเอกจินตนาการ

ถึงยังสะท้อนทัศนคติบางอย่างของความเป็นอื่นที่มีต่อกัน ภาพชายอวบอ้วนลงพุงใส่แว่นตาขอบทอง นั่งรับประทานเบอร์เกอร์อย่างสุขสำราญอยู่ริมสระว่ายน้ำในบ้านหลังใหญ่โต เป็นภาพสะท้อนความคิดที่ตัวละครมีต่อระบบการปกครองแบบทุนนิยม ทั้งที่ความเป็นจริงอาจจะไม่ได้เป็นแบบนั้น

คำเรียกขานเป็นการใช้ภาษาที่สามารถสื่อความหมายไปในทางบวกหรือลบเพื่อสร้างความรู้สึกละค่านิยมให้เป็นไปในทางที่ผู้คนต้องการ สิ่งนี้แสดงให้เห็นว่าการใช้คำและการนำเสนอภาพลักษณ์ที่มุ่งนำเสนอความแตกต่าง แปลกแยก ส่งผลให้ผู้คนต่อต้านหรือจัดขึ้นโดยที่ไม่ต้องใช้อำนาจหรือความรุนแรง เข้าครอบงำหรือปิดกั้นโดยตรง บางครั้งเพียงคำพูดเล็กน้อยก็สามารถสร้างชุดความคิดหรือทัศนคติต่อต้านและต้านกลับขึ้นได้ โดยเฉพาะการใช้คำในการสื่อความหมายเพื่อให้เกิดความหมายเชิงลบจากบริบทสังคมที่แตกต่างหรือตรงข้าม

3. ประเด็นระบบสื่อสารสนเทศและการสื่อสารชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของสื่อที่สามารถเปลี่ยนแปลงสังคม และเปิดทัศนคติประชาชนได้

ในภาพยนตร์มีประเด็นที่กล่าวถึงสื่อในรูปแบบต่าง ๆ อยู่ไม่น้อย ตัวอย่างเช่น

„Also hier ist Vietnam 1, hier Vietnam 2 und da weiter hinten Vietnamesischer Sportkanal“. (อันนี้ช่องเวียดนาม 1 และนี่ช่องเวียดนาม 2 และต่อไปช่องกีฬาของเวียดนาม) (Töteberg, 2003, S. 39)

„X-TV“ (เอ็กซ์-ทีวี) (Töteberg, 2003, S. 34)

„Keine Gewalt, Pressefreiheit!“ (อย่าใช้ความรุนแรง จงให้เสรีภาพสื่อสารมวลชน) (Töteberg 2003: 22 ผู้วิจัย, แปล)

„Bild-Zeitung.“ (หนังสือพิมพ์ บิลด์ (ชื่อ)) (Töteberg, 2003, S. 44)

„Die Schlagzeile, Schwarz-rot-gold unterlegt, lautet:>> Mach's gut, Deutschland. JA zum Staatvertrag“ (พาดหัวข่าวภายใต้สี ดำ-แดง-ทองว่า สร้างเยอรมันให้ดี โหวตยอมรับ ในสนธิสัญญาของรัฐ) (Töteberg, 2003, S. 8)

„Die sendungen“ (การออกอากาศรายการต่างๆ) (Töteberg, 2003, S. 3-4)

„Genosse Ganske guckt Westen“ (สหายนั่นสเกอ กำลังดูทีวีตะวันตก) (Töteberg, 2003, S. 8)

„Dafür kannst du im Osten zehn Jahre auf einen Telefonanschluss warten“ (ต้องรอถึงสิบปีฝั่งตะวันออกถึงจะมีโทรศัพท์ใช้)

ตัวบทภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นว่า หลังการรวมประเทศมีสิ่งใหม่ ๆ หลั่งไหลเข้ามามากมายในเบอร์ลินตะวันออกรวมทั้งมีอาชีพใหม่ ๆ มากมาย โดยตัวละครเอกเลือกทำอาชีพเกี่ยวกับด้านสารสนเทศหรือพนักงานขายจานดาวเทียม ซึ่งสะท้อนอิทธิพลของสื่อและการแพร่กระจายของการใช้สื่อรวมทั้งข้อมูลข่าวสารจากต่างชาติอย่างรวดเร็ว

ภาพยนตร์สะท้อนถึงการจำกัดเสรีภาพของสื่อในเยอรมนีตะวันออกเมื่อครั้งที่เยอรมันยังถูกแบ่งเป็นสองประเทศ ข้อมูลข่าวสารที่ผู้คนในฝั่งตะวันออกจะได้รับจะถูกส่งให้โดยรัฐบาลเท่านั้น การมีโทรศัพท์ใช้ไม่ใช่เรื่องง่ายและต้องรอรอานานนับสิบปี การรับข้อมูลข่าวสารหรือสื่อของฝั่งตะวันตก หรือของฝั่งทุนนิยมเป็นสิ่งต้องห้าม เมื่อมีการรวมประเทศ และเยอรมันฝั่งตะวันออกเปลี่ยนระบอบการปกครองจึงมีสื่อต่าง ๆ หลากหลายกระจายอยู่ทั่วไป จานดาวเทียมเป็นสัญลักษณ์หนึ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงการใช้สื่อที่มีประสิทธิภาพสูงมากในการเผยแพร่ไปยังเครื่องรับสัญญาณต่าง ๆ อย่างไร้พรมแดนในช่วงเวลานั้นหมายความว่า สื่อสารสนเทศที่ส่งผ่านดาวเทียมมีเสรีภาพ และส่งมาในลักษณะที่หลากหลายเชื้อชาติ หลากหลายวัฒนธรรม ความคิด ความเชื่อและค่านิยม ตอบสนองความต้องการผู้คนได้หลากหลาย ผู้ได้รับสารจะได้รับข้อมูลข่าวสารที่กว้างไกลและหลากหลายโดยไม่ถูกจำกัดเสรีภาพอีกต่อไป มีหน้าซ้ำองค์ประกอบของการสื่อสาร เช่น ภาษาที่ใช้ รูปแบบการนำเสนอข่าว ก็จะมีหลากหลายเป็นอย่างมากเช่นกัน ต่างจากในเยอรมนีตะวันออกเมื่อยังไม่มีการรวมประเทศ การใช้ภาษาพูดหัวข่าวและข่าวที่ทำเสนอก็จะรูปแบบเดียว และก็จะเป็นในลักษณะสรรเสริญรัฐบาล ประเทศชาติ ไม่มีการวิพากษ์วิจารณ์หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องการเมือง รวมทั้งเสรีภาพด้านสื่อสารมวลชนก็มีจำกัด ในขณะที่ตะวันตกมีการแข่งขันในด้านสื่ออย่างกว้างขวางและบริษัทด้านสื่อสารมวลชนก็สามารถผลิตสื่อได้อย่างเสรีมากกว่า

การที่คนเยอรมันตะวันออกส่วนหนึ่งแอบดูช่องทีวีของฝั่งตะวันตกและรับข้อมูลข่าวสารของตะวันตกทั้ง ๆ ที่เป็นสิ่งต้องห้ามสะท้อนอำนาจละมุนที่แฝงอยู่และค่อย ๆ แทรกซึมในสังคมตะวันออก การที่อเล็กซ์และเพื่อนสามารถขายจานดาวเทียมได้ก็สะท้อนความต้องการสื่อเพื่อรับข้อมูลข่าวสาร หรือการมีโอกาสได้ใช้สื่อในการได้รับชมรายการต่าง ๆ ตอบสนองความต้องการของคนแต่ละคนอยากหลากหลาย

มีครั้งหนึ่งรัฐบาลเยอรมนีตะวันออกพยายามจะถ่ายทอดสัญญาณข่าวจากเยอรมนีตะวันตกเพื่อให้เยาวชนที่เป็นแหล่งทรัพยากรหลักของชาติ เห็นถึงความวุ่นวายของระบบทุนนิยมหรือโลกเสรี ที่มองว่าไม่สามารถควบคุมคนให้เป็นระเบียบและอยู่ใต้อำนาจได้ แต่สิ่งที่เยาวชนตอนนั้นสนใจคือ เยาวชนในฝั่งตะวันตกทุกคนมีนาฬิกาข้อมือใส่ และสามารถแสดงศักยภาพด้านความคิดกับรัฐบาลได้ เป็นเหตุให้ออกมา มีการเรียกร้องถึงเสรีภาพของสื่อมวลชนในฝั่งตะวันออก และคุณภาพชีวิตของผู้คนในเวลาต่อมา

หลังจากรวมประเทศ และผู้คนสามารถเดินทางผ่านเขตแดนระหว่างตะวันออกและตะวันตกอย่างอิสระ อเล็กซ์ในฐานะตัวละครเอกในเรื่องนี้ได้ข้ามแดนไปฝั่งตะวันตกเดิม และได้ชมสื่อโฆษณารายการทีวีที่ไม่เคยได้รับอนุญาตให้ถ่ายทอดออกอากาศในเยอรมันตะวันออกมาก่อน ตัวอย่างเช่นรายการ X-TV นับว่า

เขาเป็นตัวแทนของผู้ได้รับอิทธิพลจากอำนาจละมุน (Soft Power) แบบหนึ่งโดยค่อย ๆ ถ่ายเท แลกเปลี่ยนระหว่างกัน

ในเยอรมนีตะวันออกสื่อมีบทบาทสำคัญในเรื่องของการโฆษณาชวนเชื่อ และอันที่จริงการโฆษณาชวนเชื่อจะมีจุดประสงค์เดียวกับการทูตสาธารณะ นั่นคือการชักจูงให้ผู้รับสารคิดเห็นไปในทางเดียวกับผู้ส่งสาร หากแต่ความแตกต่างที่สำคัญอยู่ตรงที่ว่า การโฆษณาชวนเชื่อ นั้นมักจะออกมาในรูปของการสื่อสารทางเดียว คือจากผู้ส่งสารไปยังผู้รับสาร และพยายามทำให้ผู้รับสาร “เชื่อ” โดยไม่ต้องใคร่ครวญอย่างมีอิสระ หากแต่การทูตสาธารณะนั้นจะเป็นการสื่อสารสองทาง ที่จะมีการสื่อสารไปมาระหว่างผู้ส่งสารกับสาธารณชนในต่างประเทศ โดยเปิดโอกาสให้ผู้รับสารได้ “คิด” อย่างมีอิสระมากกว่า

4. ประเด็นรัฐพิธี คำขวัญ และอุดมการณ์ ชี้ให้เห็นถึงการสร้างค่านิยม ชาตินิยม

„Unsere Heimat, das sind nicht nur die Städte und Dörfer, unsere Heimat sind auch all die Bäume im Wald...” (บ้านเกิดของเรา ไม่ได้เป็นเพียงแค่เมืองและหมู่บ้านทั้งหลาย บ้านเกิดเรายังเป็นต้นไม้ในป่าด้วย) (Töteberg, 2003, S. 13)

ตัวบทภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นว่า คำกล่าวที่ถูกรับสร้างขึ้นมา เพื่อให้ทุกคนในชาติได้เกิดความรู้สึกภาคภูมิใจในประเทศชาติ การได้ยืนหยัดอยู่บนแผ่นดินที่มีความยิ่งใหญ่ แผ่นดินที่มีความสุขและสันติภาพ ภายใต้การปกครองแบบคอมมิวนิสต์และสภาพโซเวียตปกครองนับได้ว่าเป็นความงดงาม เป็นความภาคภูมิใจของคนในชาติ

„Traditionell am Vorabend des National-Feiertages zeichnet das ZK der SED verdienstvolle Persönlichkeiten aus. ...den vaterländischen Verdienstorden in Gold und Würdigung außerordentlicher Verdienste beim Aufbau und bei der Entwicklung der sozialistischen Gesellschaftsordnung.” ” (ตามประเพณีในช่วงค่ำของการฉลองวันชาติ คณะกรรมการกลางพรรค SED จะมอบรางวัลให้แก่บุคคลกรที่ทำคุณประโยชน์ให้ประเทศชาติ... เป็นเหรียญทองคำเกียรติยศแห่งปิตุภูมิ เพื่อเชิดชูเกียรติการทำคุณความดีเป็นพิเศษในการก่อตั้งและพัฒนากฎระเบียบแห่งสังคมนิยม) (Töteberg, 2003, S. 15)

„Held der Arbeiterklasse”. (วีรบุรุษชนชั้นแรงงาน) (Töteberg, 2003, S. 15)

ตัวบทในภาพยนตร์เหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงกลวิธีในการบริหารงานของรัฐในการจูงใจประชาชนในชาติที่ปกครองด้วยระบอบสังคมนิยม บุคคลที่เป็นต้นแบบของสังคมนิยมตะวันออกคือผู้ที่ปฏิบัติตามแนวทางของสังคมนิยม การได้รับการตอบแทนและรางวัลเกียรติยศ และได้รับยกย่องเป็นวีรบุรุษ (Held) เป็นกลวิธีจูงใจบุคคลอื่นให้ตระหนักถึงคุณค่าความดีแบบเดียวกัน โดยเฉพาะเยาวชน ซึ่งเป็นทรัพยากรแห่งอนาคต ค่านิยมและอุดมการณ์เหล่านี้จะซึมซับเข้าไปในระบบความคิดและค่านิยมของเด็ก ว่าการได้รับ

รางวัลพวกนี้จะทำให้กลายเป็นคนสำคัญ ยิ่งใหญ่ มีคุณค่า เช่น การได้รับรางวัลเกียรติยศของตัวละครเอกในฐานะแม่สร้างคามภาคภูมิใจให้ตัวละครเอกในฐานะลูกในวันเด็กอยู่ไม่น้อยเลย นอกจากนั้นการแสดงกองกำลังหรือกองทัพก็เพื่อสร้างความเชื่อมั่นและแสดงความยิ่งใหญ่ต่อประชาชนทุกคนในปิตุภูมิแห่งนี้ และการพัฒนาความสัมพันธ์ที่ยั่งยืนผ่านบุคคลสำคัญ โดยอาศัยช่องทางต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการให้ทุนการศึกษา การแลกเปลี่ยนบุคลากร การฝึกงาน การสัมมนา การประชุม การพบกันระหว่างสื่อมวลชน การฝึกซ้อมทางทหารร่วมกัน การให้ความช่วยเหลือทางทหารในยามสันติ ฯลฯ สิ่งเหล่านั้นคืออำนาจละมุน (Soft Power) ของรัฐในการสร้างความมั่นคงต่อระบบและปลูกฝังค่านิยมทางการเมืองเช่นกัน

„Der Ehrenparade zum 40. Geburtstag der DDR zieht durch die Karl-Marx-Allee an der großen Tribüne vorbei. Ein versteinert grüßender Honecker, daneben der gelangweilte Gorbatschow. (ขบวนกองเกียรติยศ เฉลิมฉลองครบรอบ 40 ปี สาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี เคลื่อนผ่านถนนคาร์ลมาร์กผ่านปรััมพิริ ที่มีหุ่นโฮเนคเคอร์ยืนที่อ่าวแห่งหินรับการเคารพ ด้านข้างๆ มีโกบาชอฟที่ยืนแข็งที่อยู่ออยู่) (Töteberg, 2003, S. 17)

บรรดางานการเฉลิมฉลอง 40 ปีประเทศ ที่จัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่ และประโศครายงานข่าวและความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในช่วงเวลานั้นเป็นการสื่อสารเชิงยุทธศาสตร์ ซึ่งออกมาในรูปของการณรงค์เชิงสัญลักษณ์ โดยมีการกำหนดแนวเรื่องของการรณรงค์ดังกล่าว เพื่อพยายามส่งเสริมภาพลักษณ์ของเยอรมันตะวันออก (DDR) ว่าเป็นดินแดนที่มีความทันสมัย สร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ และจงใจให้ยอมรับการดำรงอยู่ของสังคมแบบคอมมิวนิสต์ด้วยความภาคภูมิใจ

5. ประเด็น คำนำหน้านามชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและการเมือง

„Genossen” (สหาย) (Töteberg, 2003, S. 28)

คำว่าสหายมีความสัมพันธ์กับระบบคอมมิวนิสต์ และตัวแทนประชาชนในทางการเมืองจะถูกเรียกด้วยคำว่าสหาย นำหน้าชื่อ

คำเรียกบุคคลเหล่านี้จะใช้คำว่าสหายนำหน้า เพื่อให้เกิดความรู้สึกเสมือนเพื่อน มีความใกล้ชิด และเท่าเทียมกัน และแน่นอนว่าทำให้การที่ใครสักคนที่เข้ามาทำงานเพื่อประเทศนั้น ไม่ได้ทำเพื่อใคร นอกอย่างเพื่อคนทุกคนในชาติ จึงทำให้ประชาชนทุกคนเกิดการยอมรับและสนับสนุนการทำงานของบุคคลนั้น ประหนึ่งการเคียงข้างเพื่อน

คำว่า สหาย แปลว่า พวกพ้อง ผู้ร่วมงาน หรือแนวร่วม ถูกนำมาใช้ครั้งแรกในการเปลี่ยนแปลงปฏิวัติเปลี่ยนแปลงการปกครองของฝรั่งเศสจากพระเจ้าหลุยส์ที่ 16 ต่อมามีการนำไปใช้ในรัสเซีย และเยอรมันตะวันออก จนกระทั่งระบอบคอมมิวนิสต์แพร่กระจายออกไปทั่วโลก คำว่า สหาย จึงถูกนำไปใช้ในกลุ่มพรรคคอมมิวนิสต์ทั้งหลาย

6. ประเด็นเศรษฐกิจ นโยบายสาธารณะ และอิทธิพลการค้าจากภายนอกสู่ภายใน ชี้ให้เห็นถึงความแตกต่าง การเปรียบเทียบ และอิทธิพลต่อผู้อยู่ภายใต้นโยบาย

เมื่อครั้งที่อเล็กซ์ในฐานะตัวละครเอกไปตระเวนหาซื้อสินค้าตามร้านค้าต่างๆ มาให้แม่เพื่อให้แม่ยังเชื่อว่าเยอรมนีตะวันออกยังไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ ไปจากเดิมก่อนที่แม่จะมีการซื้อหัวใจล้มเหลวและหลับไหลไปยาวนานหลายเดือน คำกล่าวของพนักงานขายที่กล่าวต่อตัวละครเอกที่มาถามหาผลิตภัณฑ์ของเยอรมนีตะวันออกเดิมที่ว่า „Mensch! Junge, wo lebst du denn, Wir haben jetzt die D-Mark und da kommst Du mir mit Mocca Fix und Filinchen” (นี่พ่อหนุ่ม ไปอยู่ไหนมาหรือ ตอนนี้เราใช้เงินมาร์คเยอรมันกันแล้ว เธอยังจะมาหาฉัน มาหากาแฟมอคค่าฟิคและขนมแบบเดิม(ของตะวันออก)อีกหรือ) (Töteberg, 2003, S. 55) รวมทั้งสิ่งที่ตัวละครเอกบรรยายที่ว่า

„Über Nacht hatte sich unsere graue Kaufhalle in ein buntes Waren-Paradies verwandelt. Und ich wurde als Kunde zum König” (เพียงชั่วข้ามคืน ร้านห้วมถนของเรากลับกลายเป็นสวรรค์ที่รวมสินค้าหลากสีสน และผมซึ่งเป็นลูกค้าได้กลายเป็นพระราชาไปแล้ว) (Töteberg, 2003, S. 55) สะท้อนให้เห็นความเปลี่ยนแปลงและความเป็นไปในช่วงเวลานั้นอย่างชัดเจน

การค้าและเศรษฐกิจนับเป็นการใช้อำนาจละมุน (Soft Power) อย่างมากในนโยบายต่างประเทศ หลังรวมประเทศสินค้าถูกนำเข้า หลังไหลมาจากต่างประเทศโดยเฉพาะฝั่งตะวันตกโดยไม่จำกัดเฉพาะสินค้าที่มาจากสหภาพโซเวียตเช่นเดิมอีกต่อไป ยี่ห้อรถยนต์ ของอุปโภคบริโภค ยี่ห้อกาแฟ ชา เครื่องดื่ม ขนมปัง ขนมขบเคี้ยว และอื่น ๆ มีความหลากหลาย และมีสีสันระรานตา สินค้าแบบเดิม ยี่ห้อเดิมที่เคยมีในเยอรมนีตะวันออกก็ค่อย ๆ เลือนหายไปจากตลาดและชั้นวางของในห้างสรรพสินค้าจนผู้คนไม่สามารถหาซื้อได้อีก เยอรมนีตะวันออกล้มเลิกนโยบายคอมมิวนิสต์ไปโดยไม่เหลือสภาพเดิม และอัตราแลกเปลี่ยนค่าเงินก็มีความเหลื่อมล้ำกัน ตัวอย่างเช่น „Getauscht wurde 2:1” (อัตราแลกเปลี่ยน 2:1) (Töteberg, 2003, S. 50) แม้แต่สกุลเงินก็ต้องเปลี่ยนซึ่งในภาพยนตร์สะท้อนให้เห็นถึงอำนาจชี้นำทางเศรษฐกิจตามแนวทางใหม่แบบทุนนิยมอย่างเห็นได้ชัด

ผู้คนจำนวนหนึ่งที่อุทิศตัวทำงานตามแนวทางเศรษฐกิจแบบสังคมนิยมเมื่อครั้งที่ประเทศยังปกครองด้วยระบอบคอมมิวนิสต์กลายเป็นคนตกงานและตกอยู่ในสภาพที่มองตัวเองไร้คุณค่า คำกล่าวของชายชราคนหนึ่งที่กำลังกับอเล็กซ์เมื่อตอนที่เห็นเขามาคุยถึงขยะเพื่อค้นหาวัตถุผลิตภัณฑ์แดงกวาดอง (ยี่ห้อโปรดของแม่) สมัยที่ยังเป็นเยอรมันตะวันออกไปตบตาแม่ของเขา สะท้อนให้เห็นสิ่งนี้ ชายคนนั้นกล่าวว่า „So weit haben die uns schon. Dass wir im Müll rumfischen müssen” (พวกเขาทำให้เราตกอยู่สภาพนี้ ต้องมาคุ้ยขยะจากกองขยะ) (Töteberg, 2003, S. 56) นอกจากนั้นยังมีการหลังไหลของสกุลเงินแบบใหม่ ในขณะที่สกุลเงินของเยอรมนีตะวันออกเดิมกลายเป็นเงินที่ผู้คนไม่สามารถใช้ในการแลกเปลี่ยนสินค้าได้อีกต่อไป

„Von allen ersehnt, überflutete die D-Mark unsere kleine Menschengemeinschaft.) (ทุกคนโหยหาเงิน มาร์คเยอรมันตะวันตกหลังไหลเข้าในสังคมเล็ก ๆ ของเรา) (Töteberg, 2003, S. 54)

ในฉากที่ตัวละครเอกนำเงินที่แม่ซ่อนไว้ไปแลกสกุลเงินแบบใหม่ไม่ทันกำหนดเวลา ทำให้เงินที่มีนั้นไม่ต่างอะไรกับการเป็นเพียงเศษกระดาษธรรมดาสะท้อนให้เห็นอำนาจทรงพลังที่ส่งผลกระทบต่อผู้คนโดยไม่ได้ใช้กำลังหรือความรุนแรงในการครอบงำแต่อย่างใด

ระบบเศรษฐกิจและการเมืองมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกัน รวมไปถึงการกำหนดวิถีของเศรษฐกิจในชีวิตประจำวันซึ่งเป็นผลมาจากค่านิยมทางการเมืองและนโยบายที่ถูกกำหนดขึ้น สภาพสังคมที่สะท้อนอยู่ในภาพยนตร์เหล่านี้ชี้ให้เห็นความแตกต่างของระบบเศรษฐกิจในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่าเสรีนิยมหรือทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจในระบบการปกครองแบบสังคมนิยมซึ่งมีหน่วยวางแผนจากส่วนกลางเป็นผู้ดำเนินการให้ ไม่ว่าจะเกิดจากความต้องการของประชาชนหรือไม่ก็ตาม เหล่านี้ชี้ให้เห็นอิทธิพลของนโยบายเศรษฐกิจต่อผู้อยู่ภายใต้้นโยบาย โดยทำให้เห็นแนวทางที่ผู้นำใหม่เป็นผู้ชี้แนะผ่านอำนาจละมุนอย่างชัดเจน

7. ประเด็นวัฒนธรรมการแต่งกายหรือแฟชั่นชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลทางวัฒนธรรมการแต่งกายหรือแฟชั่นจากผู้นำสู่ประชาชน

„Wohnzimmer bei Familie Kerner. Die Mutter tippt: >>Betr.: Schreiend bunte Umstandskleidung. Werte Genossen...<<. Ihr gegenüber sitzt eine junge Nachbarin mit dicken Babybauch. Sie trägt ein absolut abscheulich grünes Umstandskleid.“ (ห้องนั่งเล่นของครอบครัว เคลเนอร์ แม่ได้พิมพ์จดหมายอ้างถึงชุดคลุมท้องสีสันฐานคาด สหายที่ทรงคุณค่าทั้งหลาย หญิงเพื่อนบ้านท้องแก่นั่งตรงกันข้ามกับแม่ เธอสวมชุดคลุมท้องสีเขียวคาดน่าเกลียด)

คำกล่าวแสดงความรูสึกของตัวละคร ที่ไม่ได้ชื่นชมนักต่อผู้หญิงที่ “สวมชุดคลุมท้องสีเขียวคาดน่าเกลียด” สะท้อนค่านิยมและวัฒนธรรมการแต่งกายในช่วงเวลานั้น

ในสังคมคอมมิวนิสต์ ประเพณีและขนบธรรมเนียมเป็นธรรมเนียมปฏิบัติในชีวิตประจำวันของผู้คนซึ่งถูกปลูกฝังหยั่งรากลึกจนกลายเป็นความเคยชิน เสื้อผ้าได้รับอิทธิพลมาจากสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรทางธรรมชาติ และความสามารถในการนำทรัพยากรต่าง ๆ ไปใช้ รัฐบาลจะเป็นผู้บริหารทรัพยากรต่าง ๆ และกำหนดแนวทางในสังคม ในหลาย ๆ สังคมได้พัฒนาแนวทางการนำทรัพยากรที่เกี่ยวข้องกับสิ่งทอมาใช้ในการออกแบบเครื่องแต่งกายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน ตัวละครผู้เป็นแม่ใช้ชีวิตอยู่ในสังคมคอมมิวนิสต์มาอย่างยาวนานและคุ้นชินกับวัฒนธรรมการแต่งกายที่ไม่มีสีสันฐานคาด จึงมองผู้ที่สวมเสื้อผ้าที่แตกต่างออกไปว่าผิดปกติและดูน่าเกลียด เธอมองคนที่แต่งกายตามแฟชั่นด้วยสายตาที่เปี่ยมไปด้วยความสงสัยและไม่คุ้นชิน

ในขณะเดียวกันหลังจากรวมประเทศ ผู้คนหันมาแต่งตัวตามแฟชั่น และได้รับอิทธิพลการแต่งกายตามสไตล์แบบใหม่ของฝั่งตะวันตก การที่ตัวละครต้องกลับมาสวมใส่เสื้อผ้าเมื่อครั้งยังเป็นเยอรมันตะวันออกจึงถูกมองว่าแปลกและเชย

วัฒนธรรมการแต่งกายหรือแฟชั่นถือว่าเป็นหลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์อย่างหนึ่งที่สามารถอธิบายถึงวัฒนธรรมและวิถีชีวิตได้ นอกจากนี้แฟชั่นยังเป็นตัวบ่งชี้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นในสังคมบ้างในช่วงเวลานั้น ตัวอย่างเช่นในยุคหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 ส่งผลให้เกิดการรณรงค์ให้ประหยัด ดีไซน์เนอร์ยุคนั้นจึงต้องดีไซน์เสื้อผ้าที่เหมาะสมกับช่วงเวลานั้น ไม่เว้นแม้กระทั่งแฟชั่นชั้นสูง (Haute couture) ที่ต้องหาวัตถุดิบในการตกแต่งเสื้อผ้าที่เน้นความประหยัด ต่อมาเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป แนวคิดผู้คนก็จะเปลี่ยนไป นี่จึงเป็นเหตุผลที่ทำให้เครื่องแต่งกายมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแต่งกายอาจมาจากแนวความคิด ความเชื่อ เหตุการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจ การพบเห็นแฟชั่นจากแหล่งอื่น ทำให้แนวความคิดในการแต่งกายเปลี่ยนแปลงไปได้เช่นกัน ภาพยนตร์เรื่อง Good Bye, Lenin! นี้ สื่อให้เห็นถึงแนวคิดในเรื่องการแต่งกายทั้งก่อนและหลังรวมประเทศ โดยเฉพาะหลังจากรวมประเทศผู้คนในเยอรมันตะวันออกเดิมปรับเปลี่ยนการแต่งกายตามกระแสและอิทธิพลของฝั่งตะวันตกในฐานะผู้นำอย่างเห็นได้ชัด โดยไม่มีการขู้งัดข้อแต่อย่างใด

นอกจากนั้นแฟชั่นยังสามารถเปลี่ยนความคิดและนำพาผู้คนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงได้ แม้แต่แฟชั่นของชนชั้นผู้นำก็มีอิทธิพลต่อประชาชนให้แต่งตามและขยายไปสู่เศรษฐกิจให้ขายสินค้าชนิดนั้นได้ ลวดลายและรูปแบบของเสื้อผ้าก็สามารถแสดงถึงความคิดที่เสรี หรือถูกจำกัดด้วยเช่นกัน เรื่องของวัฒนธรรมการแต่งกายและแฟชั่น จึงเป็นภาพสะท้อนหนึ่งของอำนาจละมุน (Soft Power)

8. ประเด็นสถาปัตยกรรม ศิลปะ และมรดกศิลปชี้นำให้เห็นถึงรูปแบบการตกแต่งและความหมายของการออกแบบที่เกี่ยวข้องกับระบบการเมือง

„So, der ganze Krempel muss hier ruas ! Sind Mamas Gardinen noch im Keller (ของพวกนี้ต้องเก็บไปให้หมด ผ้าผืนของแม่ยังอยู่ในห้องเก็บของชั้นใต้ดิน)

„Plattenbau, Schlafzimmer der Mutter (อาคารเรียบง่าย ห้องนอนของแม่)

zeitraffer: Denis und Alex bringen das Schlafzimmer der Mutter wieder in den >>Originalzustand<< Der alte Teppich wird wieder ausgerollt, darauf kommen die DDR-Sprelacartmöbel. Die Kleider der Mutter werden in den Kleiderschrank gesteckt, ein Bild von Che Guevara wird wieder aufgehängt, eine ostige Blumengardine ersetzt das Rollo. Ein Makramé-Wand-glöckchen wird aufgehängt. Daneben ein Fotokalender >>schönes Sachsen<<. Als Höhepunkt bekommt das Perestrojka-Buch von Gorbatschow wieder seinen Ehrenplatz auf dem Bücherbord. Das Cover ist dem Betrachter zugewandt, neben Buchrücken mit Namen wie Ruth Werner, Christa Wolf, Anna Seghers, Maxie Wander.

Am Radiorecorder neben dem Bett kappt Alex das Antennenkabel. Jetzt ist nur noch Rauschen zu hören. Auch das Problem wäre erledigt. Alex schaut sich zufrieden um. Geschafft ! Alex und Denis sitzen erschöpft auf dem Bett und rauchen einen Joint.

Vom Bett aus sehen sie aus dem Fenster: Man sieht gleich gegenüber die Stirnseite eines anderen Plattenbaus, darüber der Sternenhimmel Es ist dieselbe Fassade, an der vor neun Monaten das Transparent »40 Jahre DDR« hing. Nichts, aber auch gar nichts an diesem Blick verrät die großen Veränderungen der letzten Monate. gewaltig

(เดนนิส และ อเล็กซ์ นำห้องนอนของแม่กลับไปสู่สภาพเดิม พรหมเก่าถูกรื้อออกมาอีกครั้ง แล้วก็มีเฟอริเจอร์เข้าชุดแบบสาธารณรัฐประชาธิปไตยเยอรมนี เสื้อผ้าของแม่ถูกใส่ลงในตู้เสื้อผ้า ภาพ Che Guevara ถูกแขวนขึ้นอีกครั้ง ผ้าม่านลายดอกไม้ตะวันตกจะแทนที่ลูกกลิ้งบังแดด ระฆังแขวนผนังแบบ macrame ถูกแขวนไว้ ถัดจากปฏิทินภาพถ่าย รัชชัชนที่สวยงาม ในขณะที่จุดเด่นคือหนังสือ perestroika โดย Gorbachev วางไว้เป็นเกียรติบนชั้นวางหนังสืออีกครั้ง ปกหนังสือหันหน้าไปทางผู้ชม ถัดจากนั้นเป็นสันหนังสือชื่อ Ruth Werner, Christa Wolf, Anna Seghers, Maxie Wander

ที่เครื่องบันทึกวิทยุข้างเตียง Alex คัดสายเสาอากาศออก ตอนนี้ได้ยินเสียงชู้ชาเท่านั้น แก้ปัญหาเรียบร้อยแล้ว อเล็กซ์มองไปรอบ ๆ อย่างมีความสุข สำเร็จ! อเล็กซ์และเดนนิส นั่งพักเหนื่อยบนเตียงและสูบบุหรี่ร่วมกัน

จากเตียงพวกเขามองออกไปนอกหน้าต่าง: ที่สามารถเห็นด้านหน้าของอาคารฝั่งตรงข้าม เห็นขึ้นไปเป็นท้องฟ้าที่มีแสงดาว มันเป็นหน้าบ้านเดียวกันกับหน้าบ้านเก่าเดือนที่ผ่านมา มีแผ่นป้ายใส่พร้อมข้อความ "40 ปีของ GDR" แขวน แต่ตอนนี้ไม่มีอะไร และไม่มีอะไรที่เกี่ยวกับรูปสัญลักษณ์แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่มากมายก่ายกองในช่วงหลายเดือนที่ผ่านมา) "(Töteberg, 2003, S. 49)

ภาพยนตร์ในตอนนี้สะท้อนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในช่วงเปลี่ยนผ่าน บทบรรยายจาก สภาพข้าวของเครื่องใช้ แสดงให้เห็นชัดเจนว่า ประเทศตกอยู่ภายใต้อำนาจของใครและถูกพัฒนาไปตามอย่างไร รูปแบบใด ตามแนวทางของผู้นำหรือผู้ปกครองประเทศ

การพยายามทำห้องที่พักของแม่ให้กลับไปอยู่ในสภาพเดิมเมื่อครั้งยังเป็นเยอรมันตะวันตกจะวันออกแสดงให้เห็นว่ามีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นหลังจากการรวมประเทศ ของเดิมถูกปรับเปลี่ยนใหม่ให้ทันสมัยขึ้นตามกระแสวัฒนธรรมที่หลั่งไหลเข้ามา ในขณะที่สถาปัตยกรรม เฟอริเจอร์ ผ้าม่าน เสื้อผ้า ลายประดับผนังบ้าน ของใช้ ของตกแต่งบ้านในห้องของแม่ เป็นการแสดงออกทางสถาปัตยกรรมที่แสดงความสมมาตรและเป็นระเบียบ เรียบง่าย และเท่าเทียม ทุกคนสามารถตกแต่งได้เหมือนกัน ไปในทางเดียวกัน รวมไปถึง

การสรรเสริญระบบจากรูปภาพที่ใช้ตกแต่งผนัง เพื่อถ่ายทอดความคิดด้านคอมมิวนิสต์และแนวทางแบบสังคมนิยม

ลักษณะสถาปัตยกรรม ศิลปะ และมณฑลศิลป์ที่สะท้อนอยู่ในภาพยนตร์เรื่องนี้แสดงให้เห็นถึงอิทธิพลของแนวทางทางการเมืองซึ่งส่งผลต่อวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ในสังคม เป็นวัฒนธรรมในฐานะทรัพยากรสำคัญของอำนาจละมุน (Soft Power) นั่นเอง

9. ประเด็นวัฒนธรรมกีฬาฟุตบอลชี้ให้เห็นถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

In Sommer 1990 überzeugte die Deutsche Nationalmannschaft mit Planübererfüllung und wurde Fußballweltmeister. (หน้าร้อนปี 1990 ทีมชาติเยอรมัน....ทำผลงานได้ดีเกินคาด เป็นแชมป์ฟุตบอลโลก) (Töteberg, 2003, S. 85)

„Unhaltbar ! Deutschland führt 1:0 durch Lothar Matthäus. ! (เยอรมันนำ 1:0 ผลงานของโลธาร์ มัทเทออุส) (Töteberg, 2003, S. 55)

วัฒนธรรมการกีฬาได้รับการกล่าวถึงในภาพยนตร์เรื่องนี้ด้วย ประเด็นนี้ตรงกันแนวคิดของในอย่างชัดเจนที่ว่าเมื่อวัฒนธรรมของประเทศหนึ่งมีความสอดคล้องกับผลประโยชน์และค่านิยมของอีกประเทศหนึ่ง โอกาสที่วัฒนธรรมดังกล่าวจะกลายเป็น soft power ของประเทศนั้นก็จะมีมากขึ้น

ในกรณีนี้ฟุตบอลเป็นกีฬาที่เชื่อมโยงคนเยอรมันตะวันออกและเยอรมันตะวันตกเข้าด้วยกัน การได้แชมป์โลกนั้นเป็นชนะของชาติและคนเยอรมันทุกคน ถือเป็นผลงานสำคัญที่มีการทำกิจกรรมร่วมกันและการใช้วัฒนธรรมเป็นตัวเชื่อมนี้เป็นอำนาจละมุน (Soft Power) ที่ทำให้เชื่อมต่อดีง่ายขึ้นเนื่องจากผู้คนจะรู้สึกถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

บทสรุป

ภาพยนตร์ Good Bye, Lenin! สะท้อนทฤษฎีอำนาจละมุน (Soft Power) ที่ถูกนำมาใช้ในสังคมอยู่หลายประการ โดยที่ผู้คนยอมรับและถูกขับเคลื่อนตามกลไกของอำนาจละมุนนี้โดยไม่รู้ตัว และแนวคิดนี้ก็สามารถแฝงตัวอยู่ได้กับกิจกรรมและศาสตร์ต่าง ๆ ได้หลากหลาย ในสังคมทั่วไป โดยที่ผู้คนไม่สามารถจับต้องและมองเห็นได้ เพราะอำนาจนี้มีลักษณะที่เป็นนามธรรม จากการศึกษาพบว่า อำนาจละมุนสามารถแฝงอยู่ในกิจกรรมต่าง ๆ และเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมนั้น ๆ ได้ รวมทั้งสามารถมีอยู่ทั้งในประเทศ นโยบายเสรี สังคมนิยม หรือแม้แต่อำนาจนิยม ประเทศต่าง ๆ สามารถใช้ทฤษฎีนี้แฝงเข้าไปในการดำเนินนโยบายสาธารณะ เพื่อทำให้ผู้ที่อยู่ใต้อำนาจนี้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ค่านิยม และวัฒนธรรมไปตามเป้าหมายที่วางไว้ และได้ผลสัมฤทธิ์เป็นอย่างมากได้ เนื่องจากการกระทำด้วยกลวิธีที่ไร้ความรุนแรง อีกประการหนึ่ง ในภาพยนตร์มีการใช้ภาษาเป็นอำนาจละมุน (Soft Power) อยู่มากโดยที่ตัวละครไม่

สามารถรับรู้ได้เลย นอกจากนั้นการสื่อสาร สื่อสารสนเทศและโฆษณาที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจละมุนอย่างมาก

วัฒนธรรมเป็นสื่อกลางที่ถูกนำมาใช้ให้เกิดอำนาจละมุน (Soft Power) เช่นกัน เพราะสื่อกลางที่กล่าวไปข้างต้นนั้นล้วนมีอิทธิพลกับชีวิตประจำวันของผู้คน และอำนาจละมุนนี้ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงได้จากการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนกัน บางครั้งทำให้สังคมเกิดการก่อวิวัฒน์ บางครั้งทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย แม้กระนั้นก็ปฏิเสธไม่ได้เลยว่าชีวิตของผู้คนล้วนมีความสัมพันธ์อยู่กับอำนาจละมุน (Soft Power)

เอกสารอ้างอิง

กรกช อัดตวิริยะนุภาพ. (2555). *ภาพยนตร์เยอรมัน ค.ศ. 1895-2011*. นครปฐม: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยศิลปากร.

สุรชาติ บำรุงศรี. (บรรณาธิการ). (2557). *จุดสารความมั่นคงศึกษา ฉบับที่ 136-137*. กรุงเทพฯ: บริษัท สแควร์ปริ้นซ์ 93 จำกัด.

อนิรุทธิ์ เกษมวงศ์หงส์. (2556). *นักเรียนหนัง FM101 Introduction to Film : Film Genre 2 Realism*

พลังแห่งความเหมือนจริง. สืบค้นจาก <http://fmstudy.blogspot.com/2013/09/>

[fm101-introduction-to-film-film-genre-2.html](http://fmstudy.blogspot.com/2013/09/fm101-introduction-to-film-film-genre-2.html)

Bordwell, D., & Thompson, K. (2004). *Film arts introduction*. New York: McGraw- Hill.

Ikenberry, G. John, Nye. Joseph, Jr., (2004). *Soft power: The means to success in world politics*. Reviewed: Foreign Affairs.

Jones, A. (1994). *The new Germany a human geography*. West Sussex, UK : John Wiley and Sons.

Nye, J. S. (2011). *The Future of Power*, Belfer Center Programs or Projects, International Security, January 31, 2011. Retrieved from http://belfercenter.ksg.harvard.edu/publication/20690/joseph_s_nyes_the_future_of_power.html

FennaEgberink and Frans-Paul van der Putten, “ASEAN, China’s Rise and Geopolitical Stability in Asia,” Clingendael Paper No. 2 (April, 2011) The Hague, Netherlands Institute of International Relations ‘Clingendael’.

Nye, Joseph S.J . *Soft power: The means to sussess in world politics*. Retrieved from https://www.academia.edu/28699788/Soft_Power_the_Means_to_Success_in_World_Politics_-_Joseph_S._Nye_Jr

Nye, J. S. (2011). *The future of power*. New York: Public Affairs.

Oxford Dictionary on Lexico. (2020). Retrieved from https://www.lexico.com/definition/soft_power

Peters, B. G. (2005). *Institutional theory in political science: The 'new institutionalism'*.

New York: Continuum.

Ricoeur, P. (2016). *Hermeneutics and the human sciences*. Cambridge: Clays, St Ives plc.

Töteberg Michael. (Ed.). (2003). *Goodbye, Lenin*. Berlin: Schwarzkopf & Schwarzkopf, SUPSI – SLM.

Vuving, L. Alexander. (2009). *How soft power works*, Paper Presented at the Panel “Soft

Power and Smart Power,” American Political Science Association Annual

Meeting, Toronto, September 3, (pp. 1-9), Retrieved from: [http://www.apcss.org/](http://www.apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf)

[Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf](http://www.apcss.org/Publications/Vuving%20How%20soft%20power%20works%20APSA%202009.pdf)